

УДК 334.012.61-022.51:004

*Ірина Пліско, Олена Волот***ІНФОРМАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ ТА ЇХ ВПЛИВ НА ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ МАЛОГО БІЗНЕСУ***Ірина Пліско, Елена Волот***ИНФОРМАЦИОННЫЕ ТЕХНОЛОГИИ И ИХ ВЛИЯНИЕ НА ПОВЫШЕНИЕ ЭФФЕКТИВНОСТИ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ ПРЕДПРИЯТИЙ МАЛОГО БИЗНЕСА***Iryna Plisko, Olena Volot***INFORMATION TECHNOLOGIES AND THEIR IMPACT ON IMPROVING THE EFFICIENCY OF SMALL BUSINESSES**

Підприємство, незалежно від чисельності працюючих та потужності основних і оборотних фондів, є складною системою з численними взаємозв'язками між об'єктом управління й управлінською системою. Важливим фактором підвищення ефективності господарської діяльності підприємств є підвищення рівня їх управління. Вдосконалення форм управління на підприємствах можливе за допомогою застосування сучасних інформаційних технологій, які допомагають найбільш ефективно аналізувати, прогнозувати та приймати управлінські рішення.

У статті досліджено вплив інформаційних технологій на ефективність господарської діяльності малих підприємств. Доведено доцільність застосування інформаційних технологій на малих підприємствах з метою підвищення ефективності їх діяльності.

Ключові слова: інформаційні системи, інформаційні технології, інформаційні ресурси, бухгалтерська інформаційна система, підприємства малого бізнесу.

Бібл.: 6.

Предприятие, не зависимо от численности работающих и мощности основных и оборотных фондов, является сложной системой с многочисленными взаимосвязями между объектом управления и управленческой системой. Важным фактором повышения эффективности хозяйственной деятельности предприятий является повышение уровня их управления. Совершенствование форм управления на предприятиях возможно с помощью применения современных информационных технологий, которые помогают наиболее эффективно анализировать, прогнозировать и принимать управленческие решения.

В статье исследовано влияние информационных технологий на эффективность хозяйственной деятельности малых предприятий. Доказана целесообразность применения информационных технологий на малых предприятиях с целью повышения эффективности их деятельности.

Ключевые слова: информационные системы, информационные технологии, информационные ресурсы, бухгалтерская информационная система, предприятия малого бизнеса.

Библ.: 6.

A company, regardless of the number of employees and the power of basic and working assets, is a complex system with multiple interconnections between the object of management and the management system. An important factor in improving the efficiency of businesses is increasing the level of their management. It is possible to improve the forms of management in businesses through the use of modern information technology, which helps analyze, predict and make management decisions more effectively.

The article deals with the impact of information technology on the economic efficiency of small businesses. The expediency of use of information technology for small businesses to improve their performance has been proved.

Key words: information systems, information technology, information resources, accounting information system, small businesses.

*Bibl.: 6.***JEL Classification:** M 21

Постановка проблеми. Підприємства малого бізнесу посідають важливе місце в економіці кожної країни, вони є невід'ємним, об'єктивно необхідним елементом будь-якої розвиненої господарської системи, без якого суспільство в цілому не може повноцінно існувати й розвиватися.

Малі підприємства швидко реагують на зміни кон'юнктури, передусім внутрішнього ринку, створюють нові робочі місця, характеризуються вузькою секторальною спеціалізацією, можливістю почати бізнес з відносно малим стартовим капіталом та розвиватися у сферах, які є не дуже привабливими для великого бізнесу. Всі названі ознаки малого бізнесу є його перевагами, які підвищують його стійкість на ринку.

Важливим фактором підвищення ефективності господарської діяльності малих підприємств є підвищення рівня їх управління. Вдосконалення форм управління на малих підприємствах можливе за допомогою застосування сучасних інформаційних техноло-

ГАЛУЗЕВИЙ АСПЕКТ РОЗВИТКУ НАЦІОНАЛЬНОГО ГОСПОДАРСТВА

гій, які допомагають найбільш ефективно аналізувати, прогнозувати та реалізовувати управлінські рішення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Фундаментальні дослідження проблем малого бізнесу в Україні відображено у працях М. Бутка, З. Варналія, Н. Галана, З. Герасимчук, Т. Гоголь, С. Дриги, В. Кіщак, Н. Краснокутської, М. Маліка, Л. Чернюк, М. Чумаченка та ін. У наукових колах широко обговорюються питання розвитку малого бізнесу в Україні та його зарубіжний досвід, системи регуляторного впливу, фінансової підтримки та оподаткування. Водночас ефективність впровадження інформаційних технологій у підприємницькому середовищі залишаються недостатньо дослідженими. Проблематиці інформаційних систем економічного характеру присвячено праці багатьох науковців, зокрема: С. Голова, С. Івахненкова, А. Кузьмінського, П. Куцика, В. Ларікова, Є. Мниха, Б. Одінцова, В. Палія, В. Плескача С. Рамазанова, А. Романова, Я. Соколова, С. Шкарлета та ін.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. У сучасних умовах господарювання ефективність діяльності підприємства та успіх його функціонування все більше визначає інформаційна складова. Наявність продуктивної системи електронного обміну даними стає елементом його конкурентоспроможності. Тому, безперечно, належний рівень інформатизації потребує відповідних дій на всіх рівнях господарської діяльності підприємств. Найактивніше нині інвестують в інформатизацію великі підприємства. Малі підприємства, здебільшого, обмежені у фінансах, а тому часто відмовляються від впровадження інформаційних технологій на своїх підприємствах.

Метою цієї статті є обґрунтування доцільності застосування інформаційних технологій на малих підприємствах з метою підвищення ефективності їх діяльності.

Виклад основного матеріалу. Згідно з визначенням ЮНЕСКО *інформаційні технології* (ІТ) – це комплекс взаємопов'язаних наукових, технологічних, інженерних дисциплін, що вивчають методи ефективної організації праці людей, зайнятих обробленням та зберіганням інформації, обчислювальну техніку, методи організації взаємодії з людьми та виробничим обладнанням, їх практичне застосування, а також пов'язані з цим обробленням соціальні, економічні та культурні проблеми.

Інформаційна система – це сукупність засобів збору, зберігання, передачі, оброблення інформації для досягнення поставленої мети у процесі управління [6].

Інформаційна технологія тісно пов'язана з інформаційними системами, тобто її основним середовищем. Неможливо використовувати інформаційні системи без знання відповідної інформаційної технології. В сучасних умовах функціонування підприємства під час реалізації різноманітних систем здебільшого використовують інформаційні технології на базі комп'ютерних рішень. З появою персональних комп'ютерів інформаційні технології отримали новий імпульс для розвитку. Вони дозволяють налагодити швидкий і надійний зв'язок між елементами системи, а також допомагають системі функціонувати швидше та ефективніше.

Однак, коли перед власниками й менеджерами підприємств постає питання – для чого їм необхідна інформаційна система, які вона повинна виконувати завдання, то виникає цілий комплекс проблем. Передусім підприємства готові обмежитись автоматизацією бухгалтерського обліку та електронної звітності, прискорення процесів продажу та відносин з клієнтами і тільки одиниці говорять про автоматизацію управлінського обліку.

Різнманітність сфер економічної діяльності спричиняє появу великої кількості інформаційних систем економічного характеру, основу яких складає бухгалтерська інформаційна система, яка обробляє вагомому частку інформаційних потоків і вирішує поточні завдання планування обліку та оперативного управління й контролю діяльності підприємства. Багато облікових завдань вирішуються без додаткових витрат завдяки по-

ГАЛУЗЕВИЙ АСПЕКТ РОЗВИТКУ НАЦІОНАЛЬНОГО ГОСПОДАРСТВА

вторному обробленню даних. Таким чином, інформаційні технології стають невід'ємною і дуже важливою складовою такої інформаційної системи, як бухгалтерський облік [3].

До недавня метою впровадження інформаційних систем та технологій на малих підприємствах було лише скорочення персоналу. В сучасних умовах це призводить, як правило, до появи ІТ-спеціаліста, який покликаний забезпечити технічний супровід інформаційних систем, або ж за допомогою передачі його на аутсорсинг.

Застосування інформаційних технологій в автоматизації бухгалтерських процесів формує підвищені вимоги щодо кваліфікації бухгалтерів, які давно вже перестали бути просто обліковцями. Сучасний бухгалтер на малому підприємстві повинен володіти навиками не тільки облікової роботи, але й достатнім обсягом знань для того, щоб виконувати обов'язки помічника керівника. Бухгалтер-професіонал має справу не лише з веденням бухгалтерських записів. Він, переважно, зацікавлений у встановленні зв'язків між фінансовими результатами й тими подіями, які сприяли їх отриманню. Бухгалтер повинен використовувати свій досвід для надання допомоги керівнику підприємства у виборі оптимального управлінського рішення.

Глобальні процеси планетарного масштабу змінили типове уявлення про робоче місце: офісом може бути салон автомобіля, вагон поїзда, власний дім, борт літака. До інформаційної системи планети можна підключатися цілодобово, використовуючи мобільний телефон, персональний комп'ютер тощо. Сервер компанії передасть необхідну інформацію, де б ви не були. Керівник може контролювати роботу підлеглих звідки завгодно в режимі реального часу. Отже, в ситуації коли можна реалізувати практично будь-який запит, ключовим моментом у створенні ефективних інформаційних систем є чітке уявлення очікуваного результату від їх впровадження. На великих підприємствах існують спеціальні відділи, які можуть допомогти дати відповіді на ці запитання. В малому бізнесі, здебільшого, таке завдання виконує керівник підприємства.

У країнах Західної Європи застосування інформаційних технологій у малому бізнесі сягає 80–90 %. В Україні все ще існує упередження про складність та недоступність інформаційних технологій для невеликих підприємств.

Економіка стає відкритою, її інформаційна інфраструктура визначається глобальним телематичним комплексом планети. Нині більшість починає використовувати Інтернет для обміну інформацією та оптимізації роботи з клієнтами. Найпоширенішою формою присутності у мережі є створення сайту (веб-представництва).

Структурована інформація сайту дає змогу партнерам і клієнтам отримати повне уявлення про підприємство та його діяльність. Споживач одержує з рекламних банерів сайту й комерційних та ділових видань багато корисних веб-адрес, з яких можна дізнатися ціни, замовити товари. Такий спосіб передачі повідомлень потенційним клієнтам ефективніший за звичайні засоби комунікації: пошту, телефон, факс. За допомогою таких обов'язкових елементів, як інтерфейс або навігація, клієнт може самостійно вибрати необхідну для вивчення інформацію. Сайт є доповненням до рекламної кампанії, забезпечуючи можливість зворотного зв'язку й інтерактивної роботи з даними підприємства.

На сучасному етапі розвитку суспільства відкрита економіка – це, передусім, інформаційна економіка. Накопичені інформаційні ресурси – ключ до успіху в економічній діяльності.

На регіональних рівнях у межах реалізації регіональних та місцевих програм розвитку малого підприємництва постійно проводиться робота щодо інформаційного забезпечення суб'єктів малого підприємництва. На офіційних веб-сайтах облдержадміністрацій постійно розміщується та оновлюється актуальна інформація з питань підприємництва.

Держпідприємництвом України запроваджено різні форми обміну інформацією з бізнесом за допомогою мережі Інтернет. На офіційній інтернет-сторінці Держпідприємництва

ГАЛУЗЕВИЙ АСПЕКТ РОЗВИТКУ НАЦІОНАЛЬНОГО ГОСПОДАРСТВА

України розміщуються оперативні анонси заходів, новини, проводиться опитування щодо якості надання адміністративних послуг, запроваджено систему електронного спілкування.

На офіційному сайті Держпідприємництва України серед іншого створені популярні серед підприємців рубрики, а саме: «Корисна інформація для початківців і підприємців», «Що робити, якщо...», «Розвиток та підтримка підприємництва», «Актуально для підприємця», «Пам'ятка підприємця», «Актуальні теми для обговорення», «Питання – відповідь» та ін.

З метою створення комфортних умов для платників податків Державною фіскальною службою (ДФС) впроваджено нові електронні сервіси, які дають можливість платникам податків за їх запитом отримати:

- в електронному вигляді податкові накладні, які зареєстровані в Єдиному реєстрі податкових накладних (ЄРПН);
- інформацію про стан електронного рахунку, суму податку на додану вартість, на яку платник має право зареєструвати податкову накладну та про складові для обрахунку такої суми;
- відомості з ЄРПН за виданими податковими накладними та розрахунками корегування, зареєстрованими з порушеннями граничного терміну реєстрації тощо.

Також запроваджено сервіс для платників податків щодо надання Витягу з реєстру платників ПДВ. Витяг надсилається на адресу електронної пошти платника, з якої надійшов запит із зазначенням реквізитів рахунка в системі електронного адміністрування ПДВ.

В електронному сервісі «Електронний кабінет платника податків» (ЕКПП) розроблено та впроваджено сервіси, що надають можливість:

- перегляду платником ПДВ реєстру транзакцій за своїм ПДВ-рахунком;
- формування та заповнення платіжних документів для сплати податків, зборів, митних платежів, єдиного внеску;
- сплати податків, зборів, митних платежів, єдиного внеску з використанням платіжних сервісів;
- отримання повідомлень про результати проведення електронних камеральних перевірок декларацій поданих через ЕКПП;
- перегляду документів, виданих органами ДФС;
- листування з органами ДФС з питань оподаткування.

У 2015 році значних успіхів досягнуто із залученням платників податків до подання звітності в електронному вигляді. Через централізовану систему опрацьовано майже 284 млн документів, надісланих платниками в електронному вигляді, що утричі більше ніж у попередньому році (2014 році – 88 млн документів). Автоматизованою системою «Єдине вікно подання електронної звітності» у 2015 році скористались 1039,6 тис. суб'єктів господарювання. Станом на 01.01.2016 року кількість платників, які здійснили реєстрацію податкових накладних в Єдиному реєстрі податкових накладних, становить 203,1 тис. платників [1].

Глобальна розповсюдженість розподіленого обчислювального середовища робить підприємства та організації вразливими. Інформаційні технології є одним із найбільших ризиків підприємства. Ці ризики пов'язані з можливістю відключення електричних, телефонних систем, вірусами, хакерськими атаками, недоліками операційних систем та програмного забезпечення, питаннями безпеки інтернет-ресурсів, ризиками електронної пошти та веб-серверів. Ще однією з найбільших проблем сучасного суспільства є інформаційне перепоповнення, яке, значною мірою, визначається мережею Інтернет як світовим сховищем знань, що відкриває доступ до мільйонів і мільярдів різних інформаційних ресурсів, незалежно від їх географічної та національної локалізації. Пошук і використання потрібної інформації стають усе більше складними, трудомісткими й неефективними. Тому ці ризики обов'язково треба враховувати під час планування і проектування інформаційних систем і технологій на підприємствах.

ГАЛУЗЕВИЙ АСПЕКТ РОЗВИТКУ НАЦІОНАЛЬНОГО ГОСПОДАРСТВА

Для малого бізнесу інформаційні технології повинні відповідати такими характеристиками:

- мінімальна вартість обладнання та програмного забезпечення;
- максимальна простота використання;
- гнучкість та розширюваність;
- захист і безпека даних;
- сумісність нової технології з уже наявним обладнанням і програмним забезпеченням.

Найперспективнішим напрямом впровадження нових інформаційних технологій у сучасних умовах є створення й застосування в управлінні інформаційних систем нового покоління, які зорієнтовані на розподілене оброблення даних, створення обчислювальних мереж, експертних систем, систем підтримки прийняття рішень, автоматизованих робочих місць управлінського персоналу.

Найдоступнішими програмними продуктами для сфери малого бізнесу на сьогодні є:

- 1) системи управління проектами – Project Management Systems/Software;
- 2) системи обліку відносин із замовниками (управління продажами) – Customer Relations Management;
- 3) системи колективної роботи над інформацією (wiki-проекти, дискусійні платформи, форуми);
- 4) малі системи автоматизації документообігу та управління підприємствами (ERP, ECM – Enterprise Content Management, BPM – Business Processes Management);
- 5) спеціальні замовні системи [4].

Для кожного підприємства під час вибору програмного забезпечення необхідно враховувати специфіку його діяльності та визначити конкретні цілі та завдання, вирішення яких необхідно здійснювати за допомогою комп'ютерних інформаційних технологій. Лише тоді можливе раціональне планування ефективного використання інформаційних технологій у малому бізнесі.

Однією з переваг країн, які випереджальними темпами впроваджують інформаційні технології, є державна економічна політика підтримки розширення інформаційного суспільства. Світова економіка перетворюється на економіку, що ґрунтується на інформаційних технологіях. Підприємства всіх країн змушені діяти в нових умовах, коли конкуренція стає глобальною, технологічні зміни відбуваються постійно з метою збереження конкурентоспроможності. Керівники підприємств розуміють, що грамотно застосовані інформаційні системи та технології дійсно підвищують ефективність управління підприємством, і знаходять для цього всі ресурси.

Висновки і пропозиції. Кількість підприємств, які переходять до автоматизації бізнес-процесів і виходять у веб-простір, зростає. Відбувається подальша диверсифікація ERP-систем і розподіл праці, глобалізація бізнесу. Вирішальними чинниками у конкурентній боротьбі на світовому ринку у майбутньому стануть інтенсивність розширення функціональних можливостей інформаційних систем підприємств та їх адаптація до потреб клієнта; оперативність запровадження нових систем і технологій; їх здатність до розширення й надання послуг; швидкість реакції виробників у забезпеченні інтеграції бізнес-процесів на всіх рівнях.

Отже, робота сучасного підприємства неможлива без надійної та ефективної інформаційної підтримки його діяльності. Конкурентоспроможність сучасного бізнесу напряму залежить від швидкості отримання, якості оброблення та аналізу інформації, на основі якої приймаються управлінські рішення. А тому навіть невеликі підприємства не можуть ефективно здійснювати свою господарську діяльність без використання сучасних інформаційних технологій.

Список використаних джерел

1. *Zvit pro vykonannya Planu roboty Derzhavnoi fiskal'noi sluzhby Ukrainy na 2015 rik* [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://sfs.gov.ua/data/files/131201.pdf>.
2. *Інформаційні технології в регіональному управлінні : навч. посіб. / М. П. Бутко, І. М. Бутко, М. Ю. Дітковська, М. І. Мурашко, І. М. Олійченко. – К. : Знання України, 2006. – 282 с.*
3. *Ларіков В. Ю. Ефективність використання ІТ-технологій в інформаційних системах бухгалтерського обліку / В. Ю. Ларіков // Вісник Львівської комерційної академії. Серія економічна / [ред. кол. : Башнянин Г. І., Апопій В. В. та ін.]. – 2012. – Вип. 39. – С. 142–147.*
4. *Овчинников С. Корпоративні інформаційні системи для малого бізнесу [Електронний ресурс] / С. Овчинников. – Режим доступу : <http://vestnik.volbi.ru/upload/numbers/29/article-29-1192.pdf>.*
5. *Петренко Д. А. Інформаційні системи для сфери малого бізнесу [Електронний ресурс] / Д. А. Петренко. – Режим доступу : http://www.uran.donetsk.ua/~masters/2005/fvti/petrenko/library/petrenko/open_source.pdf.*
6. *Плескач В. Л. Інформаційні системи і технології на підприємствах [Електронний ресурс] : підручник / В. Л. Плескач, Т. Г. Затонацька. – К. : Знання, 2011. – 718 с. – Режим доступу : http://pidruchniki.com/1431092747737/informatika/zasobi_stvorenniya_zabezpechennya_informatsiynih_tehnologiy_pidpriyemstvah.*

References

1. *Zvit pro vykonannya Planu roboty Derzhavnoi fiskal'noi sluzhby Ukrainy na 2015 rik* [Report on the Work Plan of the State Fiscal Service of Ukraine for 2015]. Retrieved from <http://sfs.gov.ua/data/files/131201.pdf>.
2. Butko, M.P. (2006). *Informatsiini tekhnolohiyi v rehionalnomu upravlinni* [Information technology in regional governance]. Kyiv: Znannia Ukrainian (in Ukrainian).
3. Larikov, V.Yu. (2012). *Efektivnist vykorystannia IT-tekhnolohii v informatsiinykh systemakh bukhgalterskoho obliku* [Effective use of IT technologies in information systems accounting]. *Visnyk Lvivskoyi komertsyynoyi akademiyi – Bulletin of the Lviv Academy of Commerce*, issue 39, pp. 142–147 (in Ukrainian).
4. Ovchynnykov, S. *Korporatyvni informatsiini systemy dlia maloho biznesu* [Corporate information systems for small businesses]. Retrieved from <http://vestnik.volbi.ru/upload/numbers/29/article-29-1192.pdf>.
5. Petrenko, D.A. *Informatsiini systemy dlia sfery maloho biznesu* [Information systems for small businesses]. Retrieved from http://www.uran.donetsk.ua/~masters/2005/fvti/petrenko/library/petrenko/open_source.pdf.
6. Pleskach, V.L. & Zatonatska, T.H. (2011). *Informatsiini systemy i tekhnolohii na pidpriyemstvakh* [Information systems and technology in enterprises]. Kyiv: Znannia (in Ukrainian). Retrieved from http://pidruchniki.com/1431092747737/informatika/zasobi_stvorenniya_zabezpechennya_informatsiynih_tehnologiy_pidpriyemstvah.

Пліско Ірина Миколаївна – кандидат економічних наук, доцент кафедри бухгалтерського обліку, оподаткування та аудиту, Чернігівський національний технологічний університет (вул. Шевченка, 95, м. Чернігів, 14027, Україна).

Плиско Ирина Николаевна – кандидат экономических наук, доцент кафедры бухгалтерского учета, налогообложения и аудита, Черниговский национальный технологический университет (ул. Шевченко, 95, г. Чернигов, 14027, Украина).

Plisko Iryna – PhD in Economics, Associate Professor, Associate Professor of Department of Accounting, Taxation and Auditing, Chernihiv National University of Technology (95 Shevchenka Str., 14027 Chernihiv, Ukraine).

E-mail: Plisko.irina74@gmail.com

Волот Олена Ігорівна – кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри бухгалтерського обліку, оподаткування та аудиту, Чернігівський національний технологічний університет (вул. Шевченка, 95, м. Чернігів, 14027, Україна).

Волот Елена Игоревна – кандидат экономических наук, доцент, доцент кафедры бухгалтерского учета, налогообложения и аудита, Черниговский национальный технологический университет (ул. Шевченко, 95, г. Чернигов, 14027, Украина).

Volot Olena – PhD in Economics, Associate Professor, Associate Professor of Department of Accounting, Taxation and Auditing, Chernihiv National University of Technology (95 Shevchenka Str., 14027 Chernihiv, Ukraine).

E-mail: e_volot@ukr.net